Shri Raghunath Temple MSS. Library,
JAMMU

No. २०९४

Title विज्ञान भैरवः सपर्यायः

Author ×

Extent १९ Age ×

Subject योगशास्त्रं

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

2094

Total Extent = 19

विज्ञानभैरवः पर्यायसहितः

२०५४

१९

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

नरशक्तिशि
वरूपं २

श्रीगणेशायनमः श्रीदेव्युवाच श्रुतंदेवमयासर्वंरुद्रया
मलसंभवं त्रिकभेदमशेषेणसारात्सारविभागशः १
अद्यापिननिवृत्तोमेसंशयःपरमेश्वर किंरूपंतत्वतोदे
वशब्दराशिकलात्मकं २ किंनवात्मकभावेनभैरवेभै
रवाकृतौ त्रिशिरोभेदभिन्नंवाकिंवाशक्तित्रयात्मकं ३
नादबिंदुमयंवापिकिंचंद्रार्द्धनिरोधकं चक्रारूढमन
च्कंवाकिंवाशक्तिस्वरूपकं ४ परापरायाःसकलमप

भैरवेचिदात्मनि ४ भैरवाकृतौ शर्णांकृभावभरितरूपे ४ नरशक्तिशिवरूपं ३
पादत्रयस्वरूपंज्ञानक्रिया [illegible] चंद्रार्द्धनिरोधात्मकंवा २ षट्चक्रादिचक्रस्थितं २
अनुभरानंदादिरूपाकाशादिस्वरेभ्योपुरीरीं समरसमवाप्तिनीशक्तिरूपं १

वामादिशक्ति
नवकस्वरूपेण ४
इच्छाज्ञानक्रिया
स्वरूपं ३

परस्परस्वपराभि
धायाः १

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

याडंबरवर्त्तिनां केवलं वर्णितं पुंसां विकल्पनिहतात्मनां
तत्वतोनेनवात्मासौ शाक्तराशिर्नभैरवः १० नचापित्रिशि
रोदेवोनचशक्तित्रयात्मकः नादविंदुमयोवापिनचंद्रार्ध
निरोधकः ११ नचक्रक्रमसंभिन्नोनचशक्तिस्वरूपकः
अप्रबुद्धमतीनांहि एतावालविभीषिकाः १२ मातृमोदक
वत्सर्वंप्रवृत्त्यर्थमुदाहृतं दिक्कालकलनातीतादेशोद्देशाव
शेषिणी १३ व्यपदेष्टुमशक्यासावकथ्यापरमार्थतः अं

मध्यमाभिजल्पाविषयः १

राम २

तरेवस्याकथयितुंनशक्या १

नप्रकर्षेणतीव्रशक्तिपातेनबुद्धाचिन्मात्रोन्मुखीभूतामतिर्येषां ३ कदभिनिवेश
प्रशमायबालोहिविभीषिकाभिरुपास्यते ३ यथामाताबालश्चोबधभक्षणार्थंमो
दकंतेदास्यामिइतिकथ्यं [illegible] देशेनदूरासन्नादिना ३
हिदेशेनउद्दिंनिर्देश्येनलक्षणीयेनरूपेणनविद्यतेविशेषोयस्याःसाहशी २

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

2

पर

आशंकितानि [illegible] रूपाणिनवात्मादीनिरूपातीतेपराख्यस्यालिंगितेश्चर्ये हत्स्वरूपे भैरवेस्वयमे
वासंभवंतीत्यानिमित्वात् परायाइति परापरापरयोःशक्त्योर्यथासकलमेवरूपंतथैवयदिपरायाअ
पिभवेत्तत्परत्वंसकलनोशीर्णत्वरूपंविरुध्यते अत्रहेतुमाह नहीति एतेननादविंद्वादिरूपत्वनि
रासः १

रायाश्चवापुनः परायायदितद्वत्स्यात्परत्वंतद्विरुध्यते ॥ न
हिवर्णविभेदेनदेहभेदेनवाभवेत् परत्वंनिष्कलत्वेनसक
लत्वेनतद्भवेत् ६ प्रसादंकुरुमेनाथनिःशेषंछिंधिसंशयं
श्रीभैरवः साधुसाधुत्वयापृष्टंतंत्रसारमिदंप्रिये गूहनीयत
मंभद्रेतथापिकथयामिते ७ यत्किंचित्सकलंरूपंभैरवस्य
प्रकीर्तितं तदसारतयादेविविज्ञेयमिंद्रजालवत् ८ माया
स्वप्नोपमंचैवगंधर्वनगरभ्रमम् ध्यानार्थंभ्रांतबुद्धीनांक्रि

अविदिततत्वानांफलाभिसंधिपू
र्वंभेदप्रधानकर्मपराणाम् १

वैखरीव्यापिन्या
मध्यमायाश्च १

एतेननवात्मत्वा
दिनिरासः ३

निष्कलत्वेनहे
तुनाकथितंप
रत्वंतद्वर्णवि
भेदादिनानभ
वेदित्यर्थः २

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

भैरवसंबंधिनी २ भैरवात्मनः पूर्णरूपस्य २
निर्विकल्पा

नः स्वानुभवानंदाविकल्पोन्मुक्तगोचरा १३ यावस्थाभ
पूर्णाकारा १ रिताकाराभैरवीभैरवात्मनः तद्वपुस्तत्वतोज्ञेयंविमलंविश्व जगद्व्यापि २
पूरणं १४ एवंविधेपरेतत्वेकः पूज्यः कश्चतृप्यति एवंविधा भेदाभावात् ३
भैरवस्ययावस्थापरिगीयते सापरापररूपेणपरादेवीप्रकीर्ति
ता शक्तिशक्तिमतोर्यस्मादभेदः सर्वदास्थितः १६ अतस्त
द्धर्मधर्मित्वात्पराशक्तिः परात्मनः नवह्नेर्दाहिकाशक्तिर्व्य
तिरिक्ताविभाव्यते १७ केवलंज्ञानसत्तायांप्रारंभोयंप्रवेशने

उक्तायाः शक्तेः शिवादभेदमाह शक्तीत्यादि ३
परारूपस्यधर्मस्य धर्मित्वात् ... नैवकथ्यते प्रयोजनमाह केवलमिति १

©Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

यदा शक्त्यवस्थासमाविष्टस्याभेदेन तन्मयत्वेन भावना स्यात् तदा शिवेन समावेशो भवेत् १
यथादिवकरेण वा प्रमितिर्लभ्यते तथा शक्त्या शिवो ज्ञायत इत्यर्थः २

3

शक्त्यवस्थाप्रविष्टस्य निर्विभागेन भावना १८ तदासौ शि
वरूपी स्यात् शैवी मुखमिहोच्यते यथालोकेन दीपस्य किरणै
र्भास्करस्य वा ज्ञायते दिग्विभागादि तद्वच्छक्त्या शिवः प्रिये १९
श्रीदेव्युवाच देवदेव त्रिशूलाङ्क कपालकृतभूषण दिग्देश-
कालशून्या च व्यपदेशविवर्जिता २० यावस्था भरिताकारा
भैरवस्योपलभ्यते कैरुपायैर्मुखं तस्याः परादेवी च कीदृशी
२१ यथा सम्यगहं वेद्मि तथा मे ब्रूहि भैरव २२ भैरवः

दार्ष्टान्तिकेऽस्मिन् गमयति ३ इच्छाज्ञानक्रियोपलक्षित ४ दर्शनमित्यर्थः २

ऽस्थिभिः सेवि तेन विश्वसंहार कत्वं सूच्यते ४

राम ३

एषा परादेवी एवोच्चरति प्राणापानशक्तिस्पन्दोऽस्मिन्नेषा स्फुरणेन चिन्ताप्रभावात् आयोगात् २
हृदयतो द्वादशान्तं यावत् वहन् प्राणः द्वादशान्तात् हृदयं यावद् वहन् जीवोऽपानः १

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

विसर्गोन्तर्बहिर्भावकारणरूप आत्मा यस्याः १ अंतर्बहिश्च वियद्युग्मं हृद्द्वादशांतश्च तत्र अम
रुतोनुवर्तनात् २ आणापानरूपस्य मरुतः २ हृदि द्वादशांते च यस्मिन्समये आणरूपा श
क्तिर्नव्रजेद्बहिः प्रसरेत् न च विशेदंतः तस्मिन्नेव समये निर्विकल्पं मध्ये ध्यात्वा भैरवरूपः स्यात् १
लक्ष्मीक्षोपाये भुसुंडोपाख्याने निर्णीतम् ३ हृदि द्वादशांते च

ऊर्द्ध्वे प्राणो ह्यधो जीवो विसर्गात्मा परोच्चरेत् उत्पत्तिद्वितय
स्थाने भरणाद्भरिता स्थितिः २३ मरुतोन्तर्बहिर्वापि वियद्यु
ग्मानुवर्तनात् भैरव्या भैरवस्येत्थं भैरवि व्यज्यते वपुः २४ न
व्रजेन्न विशेच्छक्तिर्मरुद्रूपा विकाशिते निर्विकल्पतया मध्ये
तया भैरवरूपधृत् २५ कुंभिता रेचिता वापि पूरिता वा यदा भ
वेत् तदंते शांतनामासौ शक्त्या शांतः प्रकाशते २६ आमूला
त्किरणाभासां सूक्ष्मात्सूक्ष्मतरात्मिकां । चिंतयेत्तां द्विषट्कां

—नामरूपातीतः २ (left margin)

द्वादशांते १ (right margin)

पूरके रेचके कुंभके रेचकांते प्रकाशमात्रावस्थोदये ३ परस्वभावः २ आमूलात् हृदयमा
रभ्य किरणवद्भासमानां क्रमात्क्रमं तनुतां श्रयंती २ तां आणशक्तिं १

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

स्यादिति शेषः १ भैरवोदय इति सुसूक्ष्मतमस्याभिध्येयाकारस्य गलनाद्भैरवरूपो भवेत् १ एत
देव प्रपंचयति उरुक्रंतीमिति प्रतिचक्रं मूलकंदादिब्रह्मरंध्रांतं १ जन्माग्रमूलकंदनाभिहृ
त्कंठतालुभ्रूमध्यललाटरंध्राग्राणि व्यापिन्या सह मायया सहमाया च क्रांतानि द्वादशकं २ स्थूलसू
क्ष्मेत्यादि ध्यानोद्भवाद्यानंदस्फुरितत ततः स्पंद मानं ततो मिश्रोती रूपं तां प्राग्वत् स्थूलसूक्ष्मपरामित्यभिधीयते ३

ते शाम्यंती भैरवोदयः उरुक्रंतीं तडिद्रूपां प्रतिचक्रं क्रमात्क्रमं
ऊर्ध्वं मुष्टित्रयं यावत् तावदंते महोदयः २८ क्रमं द्वादशकं सम्य
ग्द्वादशाक्षरभेदितम् स्थूलसूक्ष्मपरस्थित्या मुक्त्वा मुक्त्वांततः
शिवः २९ तयापूर्याशु मूर्द्धांतं भंक्त्वा भ्रूक्षेपसेतुना निर्विक
ल्पं मनः कृत्वा सर्वोर्द्ध्वे सर्वगोद्गमः ३० शिखिपक्षैश्चित्ररूपै
र्मंडलैः शून्यपंचकं ध्यायतोऽनुत्तरे शून्ये प्रवेशो हृदये भवेत्
३१ ईदृशेन क्रमेणैव यत्र कुत्रापि चिंतनम् शून्ये कुड्ये परे पात्रे

द्वादशांते ३

खेचरीमुद्राभ्यास
तयेति तयाज्ञाना
डिचक्रमध्यगास्तेह
क्रमेणाधारेण मू
र्द्धांते द्वादशांतं पूर
यित्वा तया पूर्यांते हि
तस्येथुवो भंगेन सेतुनेनवा रिप्रवाहं मनो भंक्त्वा ततश्चाप तत्त्वविधायां तरिव निर्विकल्पं कृत्वा सर्वोर्द्ध्वे द्वादशांतादपि ऊर्द्ध्वे परमाका
शे सर्वव्यापकत्वं स्यात् ४ शिखिपक्षैश्चित्ररूपैरित्यत्रार्थो यथा शिखिपक्षचंद्रके चित्ररूपे रूपरसादिग्रहणात्मना नारूपे मंड
ले मंडरसस्पर्शरूपां तानि इंद्रियाणि ... विषयपंचकं ... तन्मात्रत्वे ... त्यात् शून्यरूपं विषयपंचकं शब्दादिरूपं ध्यायतोऽनुत्तरे शून्ये भैरवरूपे प्रवेशः समावेशो भवेदिति ३

राम ४
परपुरुषे १

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

नभग्नः शब्दोपलब्धिस्तस्मिन्नभग्नशब्दे स्वाकाश्ये स्वरूपेनादमनाः कोऽनाहतेशब्दश्रवणे ॥ १

स्वप्नलीलावरप्रदा ३३ कपालान्तर्मनोन्मन्यास्थितिश्चेन्मीलित
लोचनः क्रमेण मनसो दार्ढ्ये लक्ष्ये लक्ष्यमुत्तमं [illegible]मध्य
नाडीमध्यसंस्थं विमलसूत्राभरूपकं मध्यान्तर्मध्यमयादेमातया
देवः प्रकाशते ३४ कर्णहृद्दृगाह्लादाभ्रूभेदाद्वाररोधनात्
हृष्टे बिन्दौ क्रमाल्लीनेतन्नाशे परमास्थितिः ३५ भ्रूमध्यान्तः सौ
असंभूतसूक्ष्माग्नितिलकाकृतिं बिन्दुं शिरस्थानेहृदयेलयान्ते
ग्रंतत्पल्लवे नपात्रे कृतोपदेश
ध्यायतोलयः ३६ अनाहतेपात्रकर्णौ भग्नशब्दे सरिद्द्रुते पा

शिरः कपाट मध्ये १
उगमं ज्योतिः २
ध्यातमन्तर्मा
शून्यं यस्मात्सहृ
दया। ३

[illegible]

र्कोग्रनिलो
ति: प्रकर्षेत २

…गुरुतर्जन्यादिक्रमेण कराभ्यां रुद्धानि दृग्युपलक्षितानि मुखरंध्राणि येन नादृशस्य योगिनोऽक्षेशाभ्रूमध्यस्थ श्रुते धियिनि
…रराद्भुतो बिन्दौ दृष्टे क्रमादेवान्तःप्रवर्त्तो लीने संवित्कुगनमध्ये परमास्थितिर्भैरवाभिव्यक्तिः स्यादित्यर्थः ४ धाम्नोलो
…नवर्तिनस्तेजसोन्तः क्षोभेनास्यंतनिष्पी[illegible]नयनरश्मिरूपं बिन्दुं द्वादशान्ते हृदिवाध्या

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

गुर्वक्षरे शुश्रूषणपात्र धनिवद्दीर्घकालमुच्चरितोयः प्लुतः विंदादिप्रमेयाणां तोद्देशतशून्यभावनात् २
निष्पन्दे तादिप्रमातृताभिमानितां २ उच्चाराद्यविरामोऽनुगततत्त्वमावयेत् ३

5

हृद्ब्रह्मणि निष्णातः परं ब्रह्माधिगच्छति ३७ शरावादिसमु
च्चारान्त्सुतांते शून्यभावनात् शून्यया परया शक्त्या शून्यतामे
ति भैरवि ३८ यस्य कस्यापि वर्णस्य पूर्वान्तावनुभावयेत् शू
न्यया शून्यभूतोऽसौ शून्याकारः पुमान्भवेत् ३९ तंत्र्यादिवाद्य
शब्देषु दीर्घेषु क्रमसंस्थितेः अनन्यचेताः प्रत्यन्ते परव्योमव राम
नवात्मादेः २ पुर्भवेत् ४० पिंडमंत्रस्य सर्वस्य स्थूलवर्णक्रमेण तु अर्द्धेन्दुबिं ५
दुनादान्तशून्योच्चाराद्भवेच्छिवः ४१ निजदेहे सर्वदिक्कं युग ऽग्रक्रमेण १

दीर्घतान्तं अचेतस्त्वाचितत्वे हेतुः ३ प्रत्यन्तं इति तत्क्वचिन्निवृत्तौ शब्दान्तरानुदये परव्योमतनुर्भवति २
हकारादिक्रमेण २ सर्गानुदिक्षु १
पर्य्यवसानशून्य [illegible] उच्चारात् १

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

क्रूद्धोधः शून्यभावनयानिराकायदेहसंपत्तौशरीरेनिरपेक्षणीयत्वंस्याच्छक्तेः ३

परमाकाशसमावेशः १

पद्भावयेद्धियत् निर्विकल्पमनास्तस्यावियत्स एकाग्रमनाः २
र्वंप्रवर्तते ४२ पृष्ठशून्यंमूलशून्यंयुगपद्भावये
द्यः शरीरनिरपेक्षिण्याशक्त्याशून्यमनाभवे
त् ४३ पृष्ठशून्यंमूलशून्यंहृच्छून्यंभावयेत्स्थि
रं युगपन्निर्विकल्पत्वान्निर्विकल्पोदयस्ततः ४४
तनूदेशेशून्यतैवक्षणमात्रंविभावयेत् निर्वि

तनूदेशेभितग्राहकपदेशून्यतेस्मेनावन्मात्रंचिंतयेत् निर्विकल्पोऽनाहितत्रासः १

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

6

कल्पं निर्विकल्पो निर्विकल्पस्वरूपभाक् ४५ सर्वं
देहगतं द्रव्यं वियद्व्याप्तं मृगेक्षणे विभावयेत्ततस्तस्य भा
सुस्थिरा भवेत् ३ वना सा स्थिरा भवेत् ४६ देहांतरे त्वग्विभागं भित्तिमिमा वाह्यगात्रभित्ति मिव ३
मांसास्थ्यादि ४ वं विचिंतयेत् न किंचिदंतरे तस्य ध्यायन्नध्येयभाग्भ
वेत् ४७ हृद्याकाशे निलीनाक्षः पद्मसंपुटमध्यगः ताम
अनन्यचेताः सुभगे परं सौभाग्यमाप्नुयात् ४८ सर्व ६
तः स्वशरीरस्य द्वादशांते मनोलयात् कोनिमे: दृढबुद्धेर्दृढी प्रांशेकाशे १

क्रमो ... हृदयाकाशे निलीनमक्षं
मनस्तद्वारेणान्यान्येंद्रियचक्रं यस्य सः ३

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

परतत्त्वप्रकाशरूपं १

प्रशांतचांचल्यस्य २ अप्रमाणमपरिलक्ष्यपरोक्षो भवति २
भैरवरूपता।

मूर्तं तत्त्वलक्ष्यं प्रवर्तते ४८ यथा तथा तैः पत्रतृणगृहाद
शांते मनः क्षिपेत् प्रतिक्षणं क्षीणतरे नैवैर्लक्ष्यसंपद्दिने
देहं
र्भवेत् ४९ कालाग्निना कालपुरादुत्थितेन स्वकं पुरं
दग्धं
लुष्टं विचिंतयेदंते शांताभासः प्रवर्तते ५० एवमेव जग
त्सर्वं दग्धं ध्यात्वाऽविकल्पतः अनन्यचेतसः पुंसः पुंभा
वः परमो भवेत् ५१ स्वदेहे जगतो वापि सूक्ष्मसूक्ष्मां

२ निजदक्षांगुष्ठात्

एवमेवोत्थितकालाग्निनोत्थितेन २
सर्वं देहस्थं वाह्यस्थं च २ पृथिव्यादीनि तद्विकारभूतानि मांसादीनि च यानि संति तेषां नि
[illegible] यादेवी प्रकटी भवेत् २ सां कल्पके :

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

७

अध्वपर्यंतः पूर्वपृष्ठे

ग्रागणगण्शिमाद्रौपीनं ततः क्रमेणसूक्ष्मां भवंतीं द्वादशांते ध्यात्वा हृदयेचयो ध्यायेत्सस्वतंत्र
परमेश्वररूपः स्यात् ४२ भुवनाध्वा तत्त्वाध्वा कलाध्वा वर्णाध्वा पदाध्वा मंत्राध्वा इति षडध्वानो
वाच्यवाचकरूपाः भुवनतत्त्वकलापदमंत्रवर्णाख्योयः षोढावाच्यवाचकरूपोध्वा ३

तराशिवतत्त्वानि यानि निलयं ध्यांते व्यज्यते परापर
पीनां च दुर्बलां चैव ध्यात्वा द्वादशगोचरे प्रविश्य हृदये
ध्यायन्मुक्तः स्यात् स्वमाप्नुयात् ५३ भुवनाध्वादिरूपे
ण चिंतयेत् क्रमशोखिलं स्थूलसूक्ष्मपरस्थित्या यावदं
ते मनोलयः ५४ अस्य सर्वस्य विश्वस्य पर्यंतेषु समंत
तः अध्वप्रक्रियया तत्त्वं शैवं ध्यात्वा महोदयः ५५ वि

भुवनाद्यध्वपर्यंतेषु हि जगतः शिवाद्भिन्नं न किंचिदिति जगद्रूपं तस्मात् शिवमेव ध्यायतो
महोदयः स्यात् १

त्वं

राम ७

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

अंतःसुषिरवस्तूनि २

श्वमेतन्महादेवि शून्यभूतं विचिंतयेत् तत्रैव च मनो पार्श्वानि
लीनं ततस्तल्लयभाजनं ५६ घटादिभाजने दृष्टिं भित्ती
स्त्यक्त्वा विनिक्षिपेत् तल्लयं तत्क्षणाद् गत्वा तल्लयात्तन्मयो तत्रैव लयात् वि श्रांतेः तन्मयः पर ब्रह्मसमाविष्टः ३
शून्यदेशे ४ भवेत् ५७ निर्वृक्षगिरिभित्त्यादिदेशे दृष्टिं विनिक्षिपेत्
गलिते ३ विलीने मानसे भावे वृत्तिक्षीणः प्रजायते उभयोर्भावयो तज्ज्ञावद्वयं संस्का रजालोचनेन परि हृत्य ३
र्ज्ञाने ज्ञात्वा मध्यं (शून्य) समाश्रयेत् युगपच्च द्वयं त्यक्त्वा मध्ये तत्त्वं
मध्यधाम १ प्रकाशते ५८ भावे त्यक्ते निरुद्धा चिन्नैव भावान्तरं व्रजेत्

अन्यवस्तु १

आलंबनाभावात् ३ क्षीणसमस्तवृत्तिः ३

[illegible] संस्थानम् १

एकस्मिन्वस्तुनि १

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

8

तदात्मकध्यभावेन विकल्पस्मतिभावना ६० सर्वदेहेषु चिन्मयं
हि जगद्वा परिभावयेत् युगपन्निर्विकल्पेन मनसा परमोद्भ
वः ६१ वायुद्वयस्य संघट्टादंतर्वा बहिरंततः योगी समत्ववि
ज्ञानसमुद्गमनभाजनं ६२ सर्वं जगत्स्वदेहं वा स्वानंदभरि
तं स्मरेत् युगपत्स्वामृतेनैव परानंदमयो भवेत् ६३ कुहु
नेन प्रयोगेन सद्य एव मृगेक्षणा समुदेति महानंदो येन तत्त्व
प्रकाशते ६४ सर्वस्रोतोनिरोधेन प्राणशक्त्योर्ध्वया शनैः

द्वादशांते ओंततः प्रवेशनिर्गमयोः पर्य्यवसाने प्राणापानसंघट्टमनुद्विरविलभेदं निर्गमप्रवेशावि
नाकृतं शून्यकल्पं ध्यात्वा समदृष्टित्वमुदीरयेत् ५ श्रोत्रत्वैकं चक्षुर्नासामुखगुह्योपस्थरंध्रनिरोधेन १
[illegible] २ [illegible] द्वादशांतं यावद् ऊर्ध्वक्रमेण वहंत्या १

मायादिप्रयो
गेन ३

स्फुरद्भिर्यमात्का
रूपा २
प्रा
त्मक विषया
नानंद ४
राम
८

द्वादशांते ग्रात्मविषयानुभवसमये पिपीलस्पर्शवेलायां इति पिपीलिकायाइवशनैश्वरतः प्रा
णास्यपः स्पर्शः उन्मनाग्रादिसकाला मूलकंदादिस्थान स्पर्शः तद्वेलायां योगिनो हि परीक्षते अ
मृतस्थानादुत्थाय याघ्राणमुस्थानंप्राप्नइति १ तद्धारणायां सुखभावनया २ प्राणस्य ग्राप्यायकस्य कापानस्य १

पिपीलस्पर्शवेलायां प्रथाते परमं सुखं ॥ ६५ ॥ वक्त्रैर्विभ्रमम

मध्ये कुम्भकस्थले २

भ्रमे सुचिरं सुखमयं क्षिपेत् केवलं वायुपूर्णं वा स्मरानंदे

प्राणायाम वर्जि
ते २ कामानंदे वै
षयिकविषयविस्मा
रको प्राणे देने २
परिचुंबनालिंगन
दंतक्षते: ४

नस्यहिंर्जी यते लिं
गाल्मभागात्विपि
रेतसः स्मानंदोद्ध
लिताप्रशिः स्तु
त्यात्मा नमा मना
इति कारी मा ही
संगानंदादिभू तो
नंदशक्तिसमावे
शांते यत्सुखं

न युज्यते ॥ ६६ ॥ शक्तिसंगमसंक्षुब्धशक्त्यावेशावसानिकं

यत्सुखं ब्रह्मतत्त्वस्य तत्सुखं स्वाकमुच्यते ॥ ६७ ॥ लेहनामं

स्त्रियोऽभावे

थनाकूटैः स्त्रीसुखस्य भरात्मतेः शक्त्यभावेपि देवेशि

शक्त्यभावेपीसने
नस्वकीय एव संस्म
नंदजत्संस्मृतीभावे
नायात: न पुनस्ता
स्त्रीकारणमिति स्व
मेवात्मानमानंदम
ये ५

भवेदानंदसंप्लवः ॥ ६८ ॥ आनंदे महति प्राप्ते दृष्टे वा बांध

वे चिरात् आनंदमुद्गतं ध्यात्वा तल्लयस्तन्मना भवेत् ॥ ६९ ॥

यं ध्यायेदिति पर्यः ३

त्मस्त्रीपुरुषादि पर्यालोचनं स्वात्ममात्रनिष्ठं तत्स्वकमात्मन एव संवेदिना मतत्र्यायातं भावयेत् स्त्रीसंगस्तु व्यक्तिकरणमेव
तः स्वक एव स्वग्रानंदः ततश्च ... विनाध्यात्वाऽऽनंदमयो भ
वेत् इति भावः उक्तं च जायया संपरिष्वक्तो न बाह्यं वेद नांतरं निदर्शनं श्रुतिप्राह मूर्खबंधं मन्यते विधिं ४
उद्गतमात्रमेव गृहीत्वा न ध्यानात्मनस्फुल्लेनाऽऽत्मबेव विश्रांतः स्यादित्यर्थः १

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

मिष्टान्नभोजनक्षीरादिपानाभ्यां मुदुत्सवस्तद्रसोत्थ आनंदस्तद्वत् भवेन्नानंद
पूर्णावस्थां भावयतः एकाग्रचित्तस्य परमानंदावाप्तिः १ गीतवाद्यादिविषयस्य वशावीनां ध्य

जग्धिपानकृतोल्लासरसानंदविजृंभणात् भाव
येद्भरितावस्थां महानंदस्ततो भवेत् ७० गीतादि
विषयास्वादासमसौख्यैकतात्मनः योगिनस्तन्म
यत्वेन मनोरूढेस्तदात्मता ७१ यत्र यत्र मनस्तुष्टि
र्मनस्तत्रैव धारयेत् तत्र तत्र परानंदस्वरूपं संप्रका
शते ७२ अनागतायां निद्रायां प्रनष्टे बाह्यगोचरे

चित्तस्येतमच्छादने विषये

वृत्तमयत्वा
प्रति: ३

नादेर्विषयस्व
तदास्वादादाद
समसौख्येन
एकतात्मनः २

हृद्यस्पर्शगंधा
दौ ३
राम

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

कारंकिरायेति करंकिनी क्रोधिनी च भैरवी लेलिहानिका खेचरी चेति मुद्रा याः पंचात्मकतया स्थिताः सोज्ञान मंत्रमेलापप्रा
श्रयां भवभेदतः क्रमस्तासु यथासंख्यमेताभिः सर्वथान्वयः करंकोदेहः करंकानुभवात्कायस्य करंकिणी स्वात्माधारसं
भवा क्रोधिनी स्वरूपसंहरणाद्भैरवी वासनात्मकपुर्यष्टकविलापनाल्लेलिहाना निरावरणत्वेन स्वरूपप्रतिष्ठाना
खेचरी स्वयं सा परमा मुद्रा ह्यापातालाच्छिवावधि नर्पयित्वा जगत्सर्वं निजसंस्थानतः स्थितेति भट्टश्रीवत्सः ३

सा चैषा मनसा गम्या परादेवी प्रकाशते ७३ तेज
सो सूक्ष्मदीपादेः काशेरावलीहृते हृच्छिं निवेशयेत
त्रैवस्याः स्वरूपं प्रकाशते ७४ करंकिण्या क्रोधनया
भैरव्या लेलिहानया खेचर्या हृच्छिकाले च परावाप्तिः
प्रकाशते ७५ मृद्वासने स्थितो जैके नहस्तपादो निरा
श्रयं विधायेतन्मसंगेन पराहृष्टा मतिर्भवेत् ७६

स्वसंविदवष्टं भवीकार्ध्या १ तेजः प्रसरणात् प्रकाशमानं निरालंबभावे २ भोक्तृमेकाग्र्यात् २

विगतचेष्टक रंकमात्रं भाव भिर्यावि च्छेप शवत्मा क्रोध नया क्रोधन ग्रपादक्रश स्था ३

तादृगासनमनसर्वांगमेषु प्रशस्तं यांसा
कल्पेन चेतन संततीचिगलितत तमो
रजस्कत्वम पीभवेत् १

खेचर्येति दूरमाकाशदर्शनार्थं प्रसूतया ३
कोमलांचेलाद्यासने स्थितत्वेति शेषः २
निरालंबनया भवन्ति तथा पादो हस्तौ च हस्तौ २

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

10

उपविश्यासनेसम्यग्बाहू कृत्वार्धकुंचितौ कक्षव्यो-
म्निमनः कुर्वन् शममायातितल्लयात् ७७ स्थूलरू-
पस्यभावस्यस्तब्धांदृष्टिंनिपातयेत् अचिरेणनिरा-
धारंमनःकृत्वाशिवंव्रजेत् ७८ मध्येजिह्वेस्फारिता-
स्येमध्येनिक्षिप्यचेतनां होच्चारंमनसाकुर्वंस्ततःशां-
तेप्रलीयते ७९ आसनेशयनेस्थित्वा निराधारंविभा-
वयेत् स्वदेहंमनसिक्षीणेक्षणात्क्षीणाशयोभवेत् ८०
मध्ये... तरालप्रदेशजिह्वा यस्य दृशे विस्तारिते आस्ये सति तन्मध्ये बुद्धिं
निक्षिप्यमनसेवहोच्चारं कुर्वन् प्रशान्तोभवेत् ४

उपकक्षा काशे २ निकृन्को ... मेवं ३

स्वदेहं निराधारं भावयेदिति संबंधः १

संकुचितौ १ घट्टदेहादेः २ परिहृतचिके त्ते २

राम १०

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

यद्वा स्वयमेव शनैः शनैः स्वदेहचालनेन १ दिव्यौघमिति दिव्यानां लोकानां योगिनां मोहं सम्यक् प्राप्नुयात् तादृशीं भावेत् २

चलासने स्थितस्याथ शनैर्वा देहचालनात् प्रशांते मा
नसे भावे देवि दिव्यौघमाप्नुयात् ८१ लीनं मूर्ध्नि विय
त्सर्वं भैरवत्वेन भावयेत् तत्सर्वं भैरवाकारं तेजस्तत्त्वं
समाविशेत् ८२ किंचिज्ज्ञातं द्वैतदायि बाह्यालोक
स्तमः पुनः विश्वादि भैरवं रूपं ज्ञात्वानंतप्रकाशभृत्
८३ एवमेव दुर्निशायां कृष्णपक्षागमे चिरं तैमिरं भा
वयेद्रूपं भैरवं रूपमेष्यति ८४ एवमेव निमील्यादौ

किंचिदिति बाह्यालोकः सूर्यातपादिः पुनर्यद्वा तमः तत्सर्वं विश्वस्यादिभूतं भैरवं ध्यात्वा परमप्रकाशमयः स्यात् ४

Margin notes (left): मेघच्छिन्नायां निशायां २

Margin notes (right): श्लिष्टं २ चिद्रूपं २ भेदाख्यातिं कुर्वन् ४ कृष्णपक्षनि शादिकां भावे वि २

नमो रूपं १

नेत्रे हस्त्रां मंत्रतः प्रसाध्य भैरवं रूपं भावयेत्तन्मयो
भवेत् ८५ यस्य यस्येंद्रियस्यापि व्यापारात्तु निरोधितः (स्वदेहे)
प्रविष्टस्याद्वये शून्ये तत्रैवात्मा प्रकाशते ८६ अविंदु (परवीतस्य)
मविसर्गं च अकारं जपतो महान् उदेति देवि सहसा ज्ञा
नौघः पारमेश्वरः ८७ सविसर्गस्य वर्णस्य विसर्गान्ते
चितिं कुरु निराधारेण चित्तेन स्पृशेद्ब्रह्म सनातनं ८८
व्योमाकारं स्वमात्मानं ध्यायेद्दिग्भिरनावृतं निराश्रया

सामान्यंतरमेव २ ग्रंतर्मुखपदे २ विसर्गहीनं अकारमात्रं कुंभकस्यस्य जपतः ४

व्यापाराभि... कत्वात् २ गः इति अकारहीनं ... इति ज्ञा रवर्जितं ३

राम
११

चित्तवृत्तिं आलंबस्व २ प्रक्षीणावेद्येन २ विश्वव्यापिनं १
अनाहतिं नित्यं ... १

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

सूच्यादिनासंध्यानुभावितचेतनशक्तिः समाहिता २

चितिःशक्तिःस्वरूपंदर्शयेत्सदा ८८ किंचिदंगंविभि
द्यादौतीक्ष्णसूच्यादिनाततः तत्रैवचेतनांयुक्त्वाभैरवी
चित्तादिकमंतःकरणं ३ निर्मलागतिः ८० चित्ताद्यंतःकृतिर्नास्तिममांतर्भाव मद्देहांतः ३
प्रतिभावयेदिति येदिति विकल्पानामभावेनविकल्पैरुज्झितोभवेत्
तिसंबंधः ४ ८१ मायाविमोहनीनामकलायाःकलनंस्थितं इत्या
दिधर्मंतत्त्वानांकलयन्नपृथग्भवेत् ८२ झटितीछां
समुत्पन्नांमवलोक्यशमंनयेत् यतएवसमुद्भूताततः
नममेतेधर्माइतिभाव: उन्मेषरूपाःस्पंदनभट्टारकात्तनापुरुषः सकलतरवेशीत्ती: २
ऽप्रांतमुखतत्त्वनाथमस्य १

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

12

वस्तुतः २ सर्वास्वदशासु न पुनस्तस्मिन्नेव समये इच्छादिशान्तिप्रसरे चित्तस्यैव
चिन्मात्रस्यासत्वात् २ इच्छाज्ञानयो[illegible]र्नाविर्भावे चिदानंदरूपइत्यर्थः चित्तनिरतीच्छाज्ञानक्रियादि
ग्मात्मनश्शान्तयः

स्तत्रैव लीयते ८३ यदा नमेच्छा नोत्पन्ना ज्ञानेन वा कस्त
दास्मि वै नत्स्वतोऽहं तथा भूतस्तल्लीनस्तन्मना भवेत् ८४
इच्छायामप्यथाज्ञाने जाते चित्तं निवेशयेत् आत्मतु
ष्ट्यानमवेतास्ततस्तत्वात्मदर्शनं ८५ निर्निमित्तं
वेज्ञानं निराधारं अमात्मकं नत्स्वतः कस्यचिन्नेतदेवं
भावी शिवः स्वयं ८६ चिद्धर्मः सर्वदेहेषु विशेषो ना
स्ति कुत्रचित् अतश्चैतन्मयं (चिन्मयं) सर्वं भावयन्भवजिज्जनः ८७

यदिदं घटादिज्ञानं तन्निरा[illegible] © Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri वनिर्निमित्तं चक्षुरादि
लोकादिनिमित्तस्याप्यवास्तवत्वात् एवं भावी एवं भावनावान् ४ हस्तिपिपीलिकादिदेहेषु २

३ जातमात्रायां
जातेज्ञानमात्रे ३

३ मायावशोत्थितं

चैतन्यसाधारणा
त्वात् तदभावे च
प्रकाशमानत्वस्ये
वानुपपत्तेः १

चिद्धातिरिक्तस्यानवस्था
भावात् २

राम
१२

कामाद्येकाग्रप्रकर्षादप[illegible]विषयान्स्रोतश्चिदानंदमयत्वमेवजायते १

कामादिरूपेविषये एकाग्रं

कामक्रोधलोभमोहमदमात्सर्यगोचरे बुद्धिं निक्षिप्य
तां हत्वा ततस्तत्वमवशिष्यते ९८ इंद्रजालमयं विश्वं त्य
क्त्वा कर्मविचित्रकमेवत् अमर्त्यो ध्यायतः सर्वं पश्यतश्च सु
खोऽमः ९९ न चित्तं निक्षिपेद्दुःखे न सुखे वा परिक्षिपेत्
भेदविध्यायतां मध्ये किं तत्वमवशिष्यते १०० विज्ञायानि
जदेहस्थं सर्वमस्मीति भावयेत् इत्येनमनसा हृष्यानामे
क्षिप्यासुखीभवेत् १ यदा देवपद्यविज्ञानमिच्छाद्यं वाम·

ग्राह्यग्राहकात्मकजगत् २

आमदितिनाका रूढस्याछन्नतरु पर्वतगत् ३

सुखदुःखे विज्ञाय यदवशिष्टं परमानंदघनं रूपं तत्रैवैकाग्रेणासमाविशेदिति भावः ४
निजदेहस्थं स्वदेहमात्[illegible]यावद्भावयेत् २

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

13

ममंतरे नैवसर्वगतंजातंभावयन्निति सर्वगः २ ग्राह्य
ग्राहकसंवित्तिः सामान्यासर्वदेहिनां योगिनांतुविशेषोयंसं
वंधेसावधानता ३ स्ववदन्यशरीरेपिसंवित्तिमनुभावयेत् अ
पेक्षांस्वशरीरस्यत्यक्त्वाव्यापीदिनैर्भवेत् निराधारं मनः कृत्वा
विकल्पान्नविकल्पयेत् तदात्मापरमात्मत्वेभैरवोमृगलोच राम
ने ५ सर्वज्ञःसर्वकर्ताचव्यापकःपरमेश्वरः स एवाहंशैवध १३
र्मा इतिदार्ढ्याद्भवेच्छिवः ६ जलस्येवोर्मयोवह्नेर्ज्वालाभंगाः

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

अभ्यारवैः मम्मेवभैरवस्यैता विश्वभंग्यो विभेदिताः ७ श्रोत्वा
श्रोत्वाशारीरास्मिन्त्वरितंभुविपातनात् क्षोभशक्तिविरामेणाप
रासंजायतेदशा ८ आधारेष्वथवाशक्ताभानाशिशलयेनवा
जातशक्तिसमावेशक्षोभांतेभैरवंवपुः ९ संप्रदायमिमंभद्रेशृ
णुसम्यग्वदाम्यहं कैवल्यंजायतेसद्यो नेत्रयोस्तब्धमात्रयोः १०
ऊपादिकेमहागर्ते स्थित्वोपरिनिरीक्षणात् अविकल्पमतेस
म्यकस्यचिच्चित्तलयःस्फुटं ११ यत्रयत्रमनोयातिबाह्येवाभ्यंतरे

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

14

पिबा तत्र तत्र शिवावस्थाव्यापकत्वाल्लयास्यति १२ यत्र
यत्राक्षमार्गेण चैतन्यं व्यज्यते विभुः तस्य तन्मात्रधर्मित्वात्
चिल्लयाद्भरितात्मता १३ क्षुताद्यन्ते भये शोके गह्वरे वा रणाद्द्रु
ते कुतूहले क्षुधाद्यन्ते ब्रह्मसत्तासमीपगा १४ वस्तुषु स्मर्य
माणेषु दृष्टे देशे मनस्त्यजेत् स्वशरीरं निराधारं ततः प्रसर रम
ति सप्रभुः १५ क्वचिद्वस्तुनि विन्यस्य शनैर्दृष्टिं निवर्तयेत् । २८
तज्ज्ञानं चित्तसहितं देवि शून्यालयो भवेत् १६ भक्त्युद्रेकाद्वि

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

रक्षस्यां या दृशी जायते मतिः साशाङ्किसंकरी नित्यंभाव
येन्नुततःशिवः १७ यस्त्वंतरे विद्यमाने शनैर्वं सुष्ठ्यङ्गस्यतेः
तामेव मननसाध्यात्वा विदितोपिप्रशाम्यति १८ किंचिद्वै
र्यास्मृताशुद्धिः साशुद्धिःशंभुदर्शने नशुद्धिरशुद्धिस्तस्मा
न्निर्विकल्पः सुखी भवेत् १९ सर्वगं भैरवो भावः सामान्ये
ष्वपिगोचरे नचतद्व्यतिरेकेणापरोस्तीति द्वयाकृतिः २०
ग

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

15

समःशत्रौचमित्रेचतथामानापमानयोः ब्रह्मणःपरिपू

र्णत्वादितिज्ञात्वासुखीभवेत् २१ नद्वेषंभावयेत्क्वापिनरा

गंभावयेत्क्वचित् रागद्वेषविनिर्मुक्तोमध्येब्रह्मप्रसर्पति

२२ यदवेद्यंयदग्राह्यंयच्छून्यंयदभावगं तत्सर्वंभैरवंभा

व्यंतदंतेबोधसंभवः २३ नित्येनिराश्रयेशून्येव्यापकेक राम

लनोज्झितेबाह्याकाशेमनःकृत्वानिराकाशंसमाविशेत् ११

२४ यत्रयत्रमनोयातितत्तत्तेनैवतत्क्षणं परित्यज्यान

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

वस्थित्वानिस्तरंगस्ततोभवेत् २५ भ्रियात्सर्वैरवयविनिस
र्वेदोव्यापकोऽखिले इतिभैरवशब्दस्यसंततोच्चारणाच्छिवः
अहंमममयेत्यादिप्रतिपत्तिप्रसंगतः २६ निराधारेमनोया
तितद्ध्यानात्प्रेरणात्क्षमी नित्योविभुर्निराधारोव्यापकश्चाऽ
खिलाधिपः शब्दान्प्रतिक्षणंध्यायन्कृतार्थोऽनुरूपतः अ
तत्त्वमिंद्रजालाभमिदंसर्वंमवस्थितं २८ किंतत्त्वमिंद्रजा
लस्यइतिदार्ढ्याच्छिवंव्रजेत् आत्मनोनिर्विकारस्यक्कज्ञानं

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

16

क्वचवाक्रिया २९ ज्ञानायत्ताबहिर्भावाअतःशून्यमिदंज
गत् नबंधोनचमोक्षोमेबालस्यैताविभीषिका ३० प्रति
बिंबमिदंकुड्येजनेष्वेवविवस्वतः इंद्रियद्वारकंसर्वंसुख
दुःखादिसंगमं ३१ इतींद्रियाणिसंत्यज्यस्वस्थःस्वात्मनि
वर्तते ज्ञानंप्रकाशकंसर्वंआत्माचैवप्रकाशकः ३२ ए राम
वमेकत्वतावस्थाज्ञानंज्ञेयेविभाव्यते मानसंचेतनाशक्ति १६
रात्माचेतिचतुष्टयं ३३ यदाप्रियेपरीक्षीणां तदानंदैरवं

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

वपुः विस्तरं गोपदेशानां शतसूक्तं समासतः ३४ द्वाद
शाप्यधिकं देवि यज्ञात्वा ज्ञानविज्ञानः अत्र चैकतमे सु
क्तो जायते भैरवः स्वयं ३५ याचा करोति कर्माणि शापानु
ग्रहकारकः अजरामरतां याति सोणिमादिगुणान्वितः
३६ योगिनीनां प्रियो देवि सर्वमेलापकाधिपः जीवन्न
पि विमुक्तोसौ कुर्वन्नपि विचेष्टितं ३७ देव्युवाच इदं य
द्दिवपुर्देवपरायाश्च महेश्वर एवमुक्तमवस्थायां जपतो

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

17

कोजपश्चकः ३८ ध्यायतेकोमहात्माऽथपूज्यतेकश्च
तृप्यति हूयतेकस्यवाहोमोयागःकस्यचकिंकथं ३९ ई
श्वरः एषात्रक्रियावाह्यास्थूलेष्वेवमृगेक्षणे भयोभयः
परेभावेभावनाभाव्यतेक्रिया ४० जपःसोत्रस्वयंनादोमंत्रा
त्माजप्यईदृशः ध्यानंयानिश्चलाबुद्धिर्निराकारानिराश्रया राम
ननुध्यानंशरीरादिमुखहस्तादिकल्पना पूजानामात्रपुष्पा १७
दैर्याभतिःक्रियतेदृढा ४२ निर्विकल्पेपरेव्योम्निसापूजा

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

स्वचिराश्रयः मनश्चञ्चलावेदक्रोमुक्ताक्षविषयादिकं ४३
रूपते मनसा सार्द्धं सहोमश्चे जनान्तु वा मार्गो न परमेशानि
नुष्ठिरानंद लक्षणा ४४ क्षपरगात्सर्वपाशानां त्रागगात्सर्वपस्य
पार्वति रुद्रशक्तिसमावेशस्तत्क्षेत्रं भावनापरा ४५ अन्य
थातस्य मंत्रस्य का पूजाकश्च गृह्यति येरेव पूज्यते द्रव्यैस्तर्प्य
तेयापरापरः ४६ यश्चैव पूजकः सर्वः स एवैकेक पूजनम् व्र
जेत्प्राणो विशेज्जीव इच्छया कुटिलाकृतिः ४७ दीर्घात्मा सा
© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

18

महादेवि परं क्षेत्रं परापरा अस्यानुचरतस्तिष्ठे महानंदम
येंधरे ४८ तयादेव्या समाविष्टः परं भैरवमाप्नुयात् षट्त्रिंश
तानि दिवारात्रौ सततस्यापि कल्पितं शांतिः ४९ जपो देव्याः समु
द्दिष्टः प्राणस्यांते सुदुर्लभः इत्येतत्कथितं देवि परमामृतमु
त्तमं एतस्य नैव कस्यापि प्रकाशयेत्तु कदाचन परशिष्ये खले
क्रूरे अभक्ते गुरुपादयोः निर्विकल्पमतीनां तु वीराणामनु
तात्मनां भक्तानां गुरुवर्गस्य दातव्यं निर्विशंकया पर

राम
१८

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

19

ग्रामंराज्यंपुरंदेशः पुत्रदारकुटुंबकं सर्वमेतत्परित्यज्यग्राह्य
मेतन्मृगेक्षणे ५३ किमेभिरस्थिरैर्देवि स्थिरं परमिदंधनं
प्राणाअपिप्रदातव्यानदेयंपरमामृतं ५४ श्रीदेव्युवाच देव
देवमहादेवपरितृप्तास्मिशंकर रुद्रयामलतंत्रस्यसारमया
वधारितं ५५ सर्वशक्तिप्रभेदानांहृदयंज्ञानमद्यच इत्युक्त्वा राम
नंदितादेवीकंठेलग्नाशिवस्यतु ५६ इतिश्रीविज्ञानभट्टा १८
रकंनामयोगशास्त्रंसमाप्तम् ❁ संवत् १८८७ चैत्रशुक्ल ६

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri

© Dharmartha Trust. Digitized by eGangotri